

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanındakı Külli İnformasiya Vəsiatçılarının İnkıfəfina Dövlət Dəstəyi Fondu

KIVDF

www.kivdf.gov.az

Layihənin istiqaməti:
"İctimai və dövlət maraqlarının müdafiəsi"

"Öz bolşeviklərin səni güllələyəcək". Bu sözləri Məmməd Əmin Rəsulzadə Kommunist Partiyasının Azərbaycan xalqının mənafeyinə zidd olan bütün tapşırıqlarını danışsız yerinə yetirməsi, milli duygulara nifret bəsləməsi, Azərbaycanda rus və erməni nüfuzunun möhkəmlənməsində əlindən gələni edərək bu yolda ən şərəfsiz işlərdən belə çəkinməməsi ilə seçilen bolşevik Əliheydər Qarayevə parlamentin sonuncu iclasında demişdi.

Uzun illerdən sonra zaman sübut etdi ki, M.Ə.Rəsulzadə nə qədər haqlı və uzaqgörmüşmiş. Azərbaycan SSR Dövlət Tehlükəsizlik idarəsinin arxivindəki sənədlərdən də bəlli olur ki, hər cür şərəfsizliyə el ataraq qurduğu "hökumət" Ə.Qarayevi 1937-ci ildə həbs edərkən onu sovet hökumətinə qarşı ikiüzlü siyaset aparmaqdə ittiham edərək, "vətən xaini", "xalq düşməni" adlandıraq sürekli və amansız işgəncələrdən sonra 1938-ci ildə Moskvada güllələyib. Akademik Ziya Bünyadov demiş: "Deməli, öz həmvətənlərinə qarşı "qırmızı terror" u düşündüb heyata keçirənlərin özləri de cilovsuz qan çanağının qurbanları oldular. Çünkü külək yarananlar mütləq tufana düşməli idilər".

Bu, öz millətinin vətənpərvər oğullarına silah qaldıran, onları hər cür alçaldan Əliheydər Tanrınlınmı cəzası idi, yoxsa bütün canı-qanı ilə qullığunda sadıq qaldığı sovetlərinin "hədiyyəsi" idi? Sözsüz, bu, yüzlərlə "millətçilikdə", "şövinizmdə" günahlandırılmış, "panturanist", "panislamist" adı ilə gedər-gəlməzin qurbanı olan soydaşlarının, olmazın təhqirlərə, işgəncələrə meruz qalan ailələrin ah-naşesinin sədası idi ki, Tanrı onu öz silahdaşlarının eli ilə cəzalandırdı.

Bütün arxiv sənədləri, xatirələr bir daha sübut edir ki, Ə.Qarayev Azərbaycanda bolşevik rejiminin bərqərar olmasında ən qəddar, ən fəal hökumət adamı olub. Bu hökumət adamı 1920-ci ilin mayında Azərbaycanın bir çox bölgələrində sovet hakimiyyəti əleyhine baş veren silahlı үşyanların yatırılması əməliyyatlarına rəhbərlik edib.

Milli məsələdə Nəriman Nərimanovun əleyhine çıxan, "Türkiyə agentlərini" ciddi cəhdə üzə çıxarmağı özü üçün böyük bir hünər sayan Ə.Qarayevdə soydaşlarına, soyuna-köküne bə qədər nifret, sovet Rusiyasına sevgi haradan idi?

Ə.Qarayev parlamentdə ifrat sol mövqə tutmuş, Cümhuriyyət hökumətinin müxtəlif sahələrdə yeritdiyi siyaseti müntəzəm sürətdə tənqid etmişdi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinə qarşı çevrilişin hazırlanmasında feal rol oynamışdı. 1920-ci ilin yanварında RK (b) P Bakı Komitəsi ya-

Öz xalqının qənimi

Əliheydər Qarayevin bütün fəaliyyəti soydaşlarına nifrət üzərində qurulmuşdu

nında onun sədrliyi ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətini devirmək üçün silahlı үşyan təşkil etmək məqsədilə "operativ qərargah" fəaliyyət göstərmişdi. 1920-ci ilin sonlarında İ.Stalin Bakıda olarkən Ə.Qarayev XI Ordunun Xüsusi şöbəsinin rəisi Pankratovun otağında bir neçə dəfə təkidlə deyir: "Yoldaşlar, Rəsulzadə güllələnməyince Bakıda Şura hökumətinin bərqərar olunması şübhə altındadır. İnqilab

lərinin komandanı B.Şeboldayevə teleqram göndərərək fərəhle yazır: "Ən yaxın günlərdə Bakıda çevrilişə hazırlaşırıq". Bu çevrilişlər, үşyanın onun günahsız xalqına çox baha başa gələsə də, Ə.Qarayev, Həmid Sultanov, Ayna Sultanova, Hökümə Sultanova, Dadaş Bünyatzadə, Musabəyov, Ceyran Bayramova kimilərinin heç tükünü de tərpətmədi. Çünkü sovet hökuməti öz soydaşlarını qanına qəltən etdikləri üçün onları yaxşı vəzifələrlə mükafatlandırdı. Məsələn, Ə.Qarayevi öz xalqına daha çox qənim kəsildiyi üçün Bakı Müvəqqəti İnqilab Komitəsinin sədri, Azərbaycan SSR xalq ədliyyə və əmək komissarı, Bakı Soveti İcraiyyə Komitəsinin sədri kimi məsul vəzifələr ilə şirkətləndirdilər ki, 1930-cu illər hadisələrində daha "fəal" olsun.

Bəs kim idi Ə.Qarayev? Gənc nəsil onu tanıyır mı? Bu gün qanlı bahasına əldə etdiyimiz müstəqilliyimizin qazanılması və ya ona qənim kəsilməsində kimlərin hansı xidmətlərinin olduğu niyə bu gün gənclərə təbliğ edilməsin? Oğul-uşaqları, nəvə-nəticələri niyə bilməsinlər ki, onların ata-babaları bu xalq üçün nə edib, nələrdən keçib və yaxud eksinə...

Əliheydər Ağakərim oğlu Qarayev 1896-ci ildə Şamaxıda anadan olub. İlk olaraq mədrəsə təhsili alan Əliheydər sonra Şamaxı realni məktəbində oxuyub. 1916-ci ildə isə Don (Novoçerkassk) Politexnik Institutuna daxil olub. Bir il sonra o, Tiflisdə "Hümmət" (menşevik) komitəsinin katibi seçilir və beləliklə, inqilabi fəaliyyətə başlayır. Ə.Qarayevin jurnalistik, publisistik fəaliyyəti də elə həmin ildə Tiflisdə çap edilən "Al bayraq" qəzetinin redaktoru kimi daha da genişlənir.

1918-ci ilin dekabrından "Hümmət" partiyasından Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti parlamentinin üzvü olmuş və həmişə de ifrat sol mövqə tutmuşdu. Özünün redaktor olduğu və əməkdaşlıq etdiyi bütün mətbü organlarında (hətta rus və erməni dilli) milli hökumət qarşı kəskin tənqid mövqeyini bildirmiş, hökuməti үşyanla devirmək, parlamenti dağıtmak, şura hökumətini elan etmək kimi fikirlərini təbliğ etmişdi.

Bələ olduğu halda Ə.Qarayevin xalqına qənim kəsilen Stalindən, Pankratovdan, Şaumyandən, Sumbatovdan, Kirovdan, Qırıqyandən, Mikoyandən, Mirzoyandən, Markaryandən fərqi nedir? Bu fərqi M.Ə.Rəsulzadə parlamentdəki çıxışında bələ bildirmişdi: "Üşyana çağırılan adı Əliheydər olsun, ya Vartazarmı olsun, ikisi də asidir".

Yazını sona yetirək 1973-cü ildə

adından tələb edirəm ki, Rəsulzadə haqqında ölüm hökmü çıxarılın və təcili olaraq yerińe yetirilsin". Stalin bu işe qol qoymadığı üçün Əliheyderin arzusunu ürəyində qalır, o, M.Ə.Rəsulzadənin heyfini burada başsız qalan ailəsindən, qohum-əqrəbəsindən çıxır. 1920-ci ilin sonlarında nəslin yegane başıpapaqlı qalan təmsilcisi Məmməd Əli Rəsulzadəni (M.Ə.Rəsulzadənin əmisi oğlu) həbs etdirir. M.Ə.Rəsulzadənin həyat yoldaşı Ümədülbənu xanım, analığı Maral xanım, övladları-qızları Lətifə, və Xalidə, oğlu Azər və digər qohumları həbs edilib Qazaxistana sürgün edilir. Oğlu Azər güllələnir. Bütün qohum-əqrəba sovet hökumətinin cəhhənəm əzabına meruz qalır.

1920-ci ilin fevralında Ə.Qarayev Azərbaycan Kommunist Partiyasının (1-ci qurultayında) Mərkəzi Komitəsinin üzvü seçilir və martın 30-da Dağıstandakı sovet qoşun-

Qərənfil Dünyamin qızı
Əməkdar jurnalist

nəşr olunan "Azərbaycan tarixi" (üç cilddə) əsərinin birinci hissəsinə nəzər yetirdim. Girişindən ta sonuna kimi "Böyük Oktyabr sosialist inqilabı"nın, sovet hökumətinin və "qardaş" erməni xalqının bizlərə bəxş etdiyi "xoşbəxt"likdən (yeri gəlmışken qeyd edim ki, əsərdə 1918-ci ilin mart soyqırımı vətəndaş mühəribəsi kimi qələmə verilib! -mülə.) bəhs edilən əsərin hər səhifəsində "müsavatçı", "millətçi", "satqın", "burju" adları ilə tənqid, hətta tehqir edilən milli demokratik respublika və onun yaradıcıları haqqında fikirlər rast geldim. "Tüfəyli, istismarçı ünsürlər", "müsavatçılar və türklər tərəfindən talan edilmiş xalq..." və s. bu kimi fikirlərin yanlışlığı sübut etdi ki, 70 il ölkəni kim talan edib, "bir həsir, bir məmmədnəsir" qoyub.

Amma unutmayaq ki, uzun illər şəhənə əsərlər, dastanlar qoşulan, təriflər yağıdırılan, təmtəraqlı sözlərlə tərənnümü səmalara qədər ucaldılan sovet hökuməti Əliheydər kimi nökrələrinin eli ilə 70-80 min Azərbaycan ziyali nümayəndəsini məhv etdi.

Fehlə-kəndlil hökuməti adı ilə ele kəndlilimiz də, fehləmizə də qənim kəsildi sovet hökuməti. 1920-ci il aprelin 28-nə keçən gecə hakimiyyəti əllerinə alan bolşeviklər bandit Dzerjinskinin qırmızı terror bayrağını qaldiraraq soyğunçuluq, qarət və xalqı qəsdən məhv etməklə məşğul oldular. Neft mədənlərində işləyən minlərlə azərbaycanlı fehlə casusluq adı ilə sürgün edilir, digərləri isə İrana qovulurdu.

Gənc oxucum! Sən bu gün bunları bilməlisən. Xalqının, dövlətinin dostunu, düşmənini tanımaq üçün bilməlisən!